

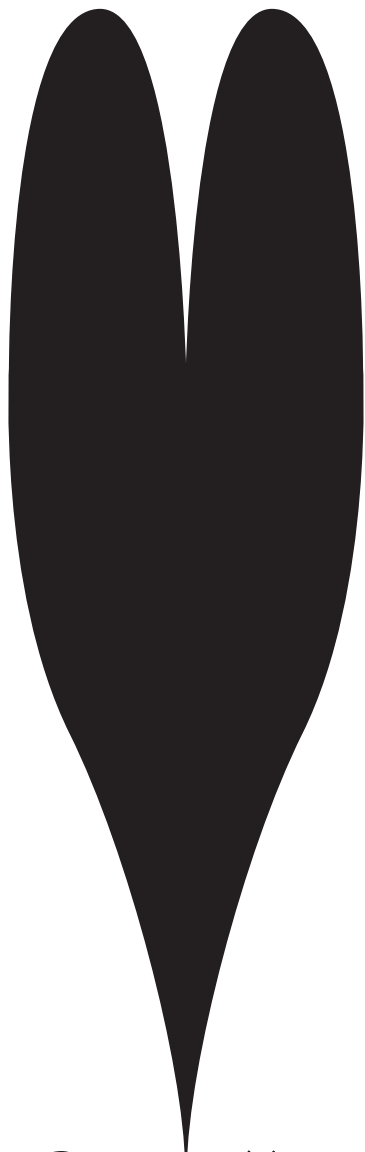
MUCE PAPERS

2023

- 2 Hoe circulair is de Port of Antwerp-Bruges? Nina Maat
- 3-4 Informatie bij de kunstwerken Nina Maat
- 4 Misschien moet activisme wel wringen Britt Buseyne
- 5 Sara Leemans + Met status spelen Eva Balemans
- 6 Mode en deeleconomie: sharing is caring Lotte Philipsen
- 7 In de keuken van Cece is Hungry Célien Mommaerts
- 8 Met het 'betogingsverbod voor amokmakers' glijden we af naar een politiestaat Hannah Ghulam Farag + Nieuwe taal Myriem El-Kaddouri

- 9 Klimaatwoordenboek: over het belang van taal ten tijde van klimaatverandering Julie Alegre Mouslim en Maïté de Haan + Een veilige Haven Lotus Li
- 10 Een eerlijk stukje activisme Moenia Ladhib
- 11 De sociale woning mee als de meest effectieve sociaalrechtvaardige klimaatregel Leen Smets + ABSTRACT Inès Collin
- 12 De Rol van Ecodesign in een Circulaire Economie Karine Van Doorselaer

Beste Muze,

Flarden van de uitspraken die Belgisch premier De Croo in maart 2023 deed over de EU-natuurherstelwet, blijven bij mij nazinderen. Pauzeknop indrukken, de kar niet overladen ... Het groeiende verzet tegen de Europese klimaatplannen viel samen met het moment waarop ik zocht naar een toekomstperspectief voor MUCE. Ik wou niet langer een museum neerzetten rond circulaire economie. Niet omdat ik niet meer in circulaire economie en de rol

van de burger daarin geloof, wel omwille van de manier waarop de cultuursector omgaat met jonge creatievelingen. Ik zie geen toekomst in een sector die lijkt te verwachten dat eer de huur betaalt. De angst dat ik anderen op dezelfde manier zou behandelen en de populistische uitspraken van politici, hebben bij mij wat in gang gezet. Ik heb de pauze die ik mezelf wou gunnen abrupt onderbroken en in plaats daarvan gekozen voor een *fast forward*. De ontwrichting van ons klimaat, het verlies aan biodiversiteit en de

verzuring van zowel oceanen als mensen vragen onze aandacht en ambitie. En dan vooral die van politici. Terwijl burgers vandaag meer dan ooit inspraak vragen in politieke beslissingen en massaal op straat komen voor het klimaat, worden ze volledig genegeerd. Waar wij — uiteraard met de nodige kanttekeningen — tonen dat we voorstander zijn van een duurzame transitie, lijken politici te blijven hangen in zaken die een korter leven hebben dan eendagsvliegjes. Daarom dat ik verderga met datgene waar MUCE al jaren voor

staat: dialoog tussen burgers, kennisinstellingen, bedrijven en overheden over diverse duurzaamheidsvraagstukken met de circulaire economie als leidraad. Muses United for Circular Economy! Na de organisatie van tal van evenementen in musea, op straat, op scholen en in universiteiten, is het tijd om een versnelling hoger te schakelen. Dat doe ik in deze MUCE Papers door de aandacht te vestigen op enkele kunstwerken en inspirerende mensen aan het woord te laten die vanuit hun specifieke niche de link leggen

met duurzaamheid. Laat het vooral een steun zijn dat je eigen acties voor een betere planeet niet voor niks zijn. Je bent niet alleen. Denk maar aan je oma die oude verpakkingen al jaren opnieuw gebruikt, je collega die zuinig omspringt met energie, vrienden die snuisteren in tweedehands winkels en oude kleding upcyclen en je buur die bij een duurzame start-up werkt. We doen het allemaal samen, met of zonder politici.

Liefs, Nina

Nina Maat © Tatjana Huong Henderieckx

Hoe circulair is de Port of Antwerp-Bruges?

door Nina Maat

Wat houdt de circulaire economie in?

Volgens wetenschappelijk onderzoek bestaan er minstens 114 definities voor circulaire economie. Voor MUCE is het in de eerste plaats een economie waar iedereen aan kan deelnemen. Van bakker, chemieus en marketeer tot poetschulp en wetenschapper. De circulaire economie denkt na over de noodzaak van bepaalde producten of diensten en faseert fossiele brandstoffen en toxische chemicaliën uit. Er wordt minder maar beter geconsumeerd. Met biomimicry en ecodesign laten we ons inspireren door de natuur bij het ontwerpen van duurzame producten. We zijn spaarzaam met grondstoffen en materialen en houden spullen zo lang mogelijk in de kringloop door te delen, opnieuw te gebruiken en te herstellen. De circulaire economie is idealiter een regeneratieve economie waarmee we een positieve impact teweegbrengen voor het ecosysteem waarin we leven.

Dit is slechts mijn definitie. Het gevaar bij verschillende definities, is dat de minst ambitieuze voorop wordt gesteld en er op slechts één onderdeel wordt gefocust. Zo zien we in Vlaanderen een focus op recyclage. Begrijp me niet verkeerd: recyclage is belangrijk, maar het is ook een van de laatste stappen binnen de circulaire economie.

Een circulaire economie is meer dan enkel recyclage

Preventie van materiaalgebruik, hergebruik, herstellen en delen hebben een grotere impact op milieu én klimaat doordat ze vroeger in de keten ingrijpen. Wanneer producten juist en doordacht ontworpen worden, gebruiken ze niet alleen minder materialen en energie maar kunnen ze ook langer in de keten blijven. Deze stappen komen vaak met een ander businessmodel dan het lineaire *take-make-waste* model dat de consumptie maatschappij weer spiegelt. Het recyclageproces op zich brengt daarentegen geen systemische verandering teweeg die ons aanmoedigt om minder te consumeren.

En die systemische verandering is nodig om tegemoet te komen aan de milieu- en klimaatuitdagingen waar we vandaag als maatschappij voor staan. Daarom verwacht MUCE meer van de monitor die de Vlaamse overheid heeft opgezet om van de haven een 'hotspot voor circulaire economie' te maken.

Ambities voor de haven missen visie

De overheid selecteerde twaalf indicatoren om na te gaan of de haven richting een circulaire economie beweegt. Deze indicatoren situeren zich vooral aan het einde van de keten (bij het recyclageproces) en niet rond écht circulaire aspecten zoals ik eerder benoemde. Wat circulariteit precies is, wordt bovendien niet gedefinieerd. De vooruitgang die de haven maakt richting circulaire economie kan dan ook niet gemonitord worden. Hoewel de ontwerpers van de monitor deze tekortkoming zelf erkennen, ontbreekt een concreet stappenplan om dit aan te pakken.

Ook opmerkelijk is dat de focus ligt op het aantal start-ups die gebruik maken van de circulaire diensten binnen de haven. Daardoor wordt de aandacht afgeleid van grote gevestigde bedrijven, wiens manier van werken uiteraard een grotere impact heeft op de economie.

Recyclage of circulaire monitor?

Vijf van de twaalf indicatoren richten zich op materialen aan het einde van hun leven, niet gerecycleerde materialen en toekomstige materialen. Als bijna de helft van de indicatoren van een circulaire economie monitor zich focussen op de laatste stappen van die economie, lijkt het me juist om van een recyclage monitor te spreken. De monitor die de Vlaamse overheid hanteert voor haar economie, monitort ook de materialenvoetafdruk. Het zou interessant zijn om dit ook te hanteren voor de haven door te kijken hoeveel grondstoffen er binnenkomen en gebruikt worden. Door zo hard te focussen op recyclage, worden investeringen in eerdere circulaire aspecten

verhinderd door een *lock in* van de infrastructuur. Denk maar aan de focus op energiewinning uit afvalverbranding of de zoektocht naar investeringen in chemische recyclage. Over de hiërarchie van de circulaire strategieën moet gerapporteerd worden aan Europa. Het zou zonde zijn dat door investeringen in de laatste stap van de circulaire economie de haven haar koplopers positie onder aan de hiërarchie bezorgt.

Gelijkstroming met Europese Regelgeving

Eind 2022 trad in het kader van de Europese Green Deal namelijk een nieuwe richtlijn over duurzaamheidsrapportering in werking: de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Deze richtlijn vraagt bedrijven om op een brede, uniforme en transparante manier te rapporteren over hun impact op mens en milieu waaronder de circulaire economie. Zo wil Europa middelen oriënteren richting écht duurzame bedrijven.

De CSRD benadrukt expliciet dat rapporteren niet beperkt moet zijn tot het minimaliseren van afval. Op vlak van circulaire economie moet er specifiek gerapporteerd worden over de instroom van materialen, de transitieweg van nieuwe

materialen, hernieuwbare materialen en het duurzaam inkopen van materialen, circulair design, hergebruik, herstel, *refurbishing*, *remanufacturing* en *repurposing*. Dit zijn allemaal beginstrategieën van de circulaire economie die niet aan bod komen in de monitor van de Antwerpse haven. Door deze te integreren, kan de monitor een aanzwengend effect creëren. Dit verheft de monitor van louter een extra rapporteringslast naar een bruikbaar en breed gedragen instrument. Een instrument dat in lijn is met de visie van Europa om richting een 'low-resource' economie te evolueren.

Integreer beginstrategieën van de circulaire economie

De grote bedrijven in de Antwerpse haven moeten dus sowieso over deze aspecten — die stuk voor stuk interageren met de circulaire economie — rapporteren aan Europa. Zo kan ecodesign een belangrijke rol spelen op heel wat vlakken: minder lekken van gevaarlijke chemicaliën, efficiënter en daardoor minder watergebruik, beperken van de impact op biodiversiteit door grondstoffen in hun ecosysteem te laten ... Noem maar op. De circulaire economie biedt tal

van oplossingen die beter gecapiteerd moeten worden. Dit meten is moeilijk — net als alle begin — maar we moeten ergens starten.

Een circulaire haven vanaf 2025?

Kort samengevat kunnen we vandaag dus onmogelijk zeggen hoe circulaire de Port of Antwerp-Bruges is. De kans dat we dit — zoals oorspronkelijk gepland — tegen 2025 wel weten, is bijzonder klein en weinig realistisch. Wat we tegen 2025 wel kunnen en mogen (of zelfs moeten) verwachten, is dat de Vlaamse overheid tegen dan de indicatoren van de monitor heeft bijgesteld. Het is aan ons om het ambitieniveau hoog te houden door in te zetten op goede indicatoren die focussen op de beginstrategieën van de circulaire economie en de implementatie van de bestaande regelgeving.

Nina Maat @ Tatjana Huong Henderieckx

Informatie bij de kunstwerken

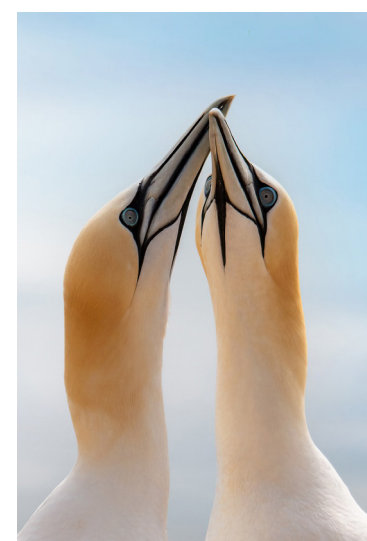
door Nina Maat

Samuel Lemba @ Yuri van der Hoeven

Samuel Lemba

Samuel Lemba kreeg de opdracht om zijn visie over modulariteit vorm te geven. Dit is een principe binnen de circulaire economie om componenten van een product te scheiden of juist uit te breiden. In plaats van onderdelen te lijmen, worden componenten gemaakt die makkelijk in en uit elkaar te halen zijn (door bijvoorbeeld een klik- of schroefstelsel). Dit kan de levensduur van een product verlengen doordat men, wanneer een component kapot is, die simpelweg vervangen of gerepareerd kan worden. Zo heeft beddenfabrikant Velda — die volop experimenteert met circulaire en modulaire bedden — gezorgd voor de schildersdoeken van Samuel.

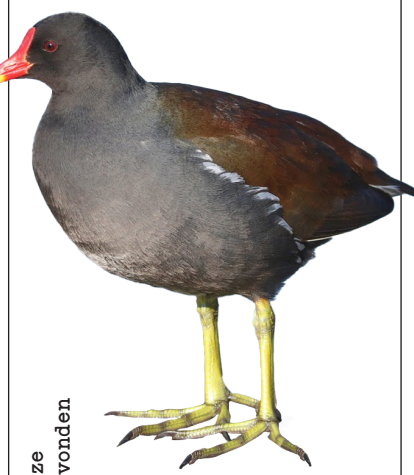

Jan-van-gent, geoorde fuut en jonge waterhoen

Wat hebben een jan-van-gent, geoorde fuut en waterhoen — naast het feit dat ze vogels zijn — met elkaar gemeen? Alle drie ondervinden ze negatieve impact van menselijke activiteiten. Van slechtere waterkwaliteit en kunststoffen in het water over leefgebieden die worden ingepalmd tot vispopulaties die krimpen door klimaatverandering. We kunnen ons dan ook afvragen in welke mate vogels- en andere diersoorten beschermd worden door verloren natuur op een andere

plek te compenseren, bepaalde chemicaliën te verbieden of kunststoffen beter te recycleren.

Hoewel de natuur eerst was en voorziet in leven door ecosysteemdiensten zoals zuurstof, water, rust en voeding, blijkt dat argument niet vaak aan te slaan bij onze politici. Dat de industrie voorziet in banen en kapitaal, lijkt telkens weer belangrijker te zijn. Denk maar aan CD&V-voorzitter Sammy Mahdi die 'voor drie bomen met een speciale vleermuis geen hele sector wil wegduwen'.

De vogels zijn niet gedood voor deze tentoonstelling maar reeds dood gevonden (in visnetten en op een fietspad) en opgezet door taxidermist, Ilse vandeplas van INSET

Zaina de Beer

Met haar keramiek wijst Zaina de Beer op de nood aan bescherming van walvissen. En terecht. Geluidsvervuiling, bijvangst, aanvaringen, klimaatverandering en watervervuiling doen de aantallen dalen met uitsterven tot gevolg. Dat is niet alleen kut voor de walvissen zelf, maar ook voor ons als mens. Walvissen verplaatsen zich in de oceanen namelijk tussen verschillende dieptes. En laat dat nu net interessant zijn voor de omloop van voedingsstoffen. Hun uitwerpselen zorgen voor voeding waar fytoplankton (wat ook weer voeding is voor andere soorten) mee aan de slag gaat om aan fotosynthese te doen waarbij CO2 wordt omgezet in zuurstof. Als we weten dat vijftig procent van alle zuurstof in de atmosfeer afkomstig is van die fytoplankton, is het vanzelfsprekend dat we meer ons best doen om walvissen en hun habitat te beschermen, toch? Daarnaast stoot plankton ook een chemisch signaal (dimethylsulfide) af bij stress voor predatoren, dat opgevangen wordt door

roofvogels die jagen op de predatoren van het plankton. Die dimethylsulfide zorgt trouwens ook voor condensatie en dus wolken wanneer de zon te fel straalt. Meer wolken zorgen op hun beurt voor meer reflectie van de zon en minder opwarming van de oceaan. En wist je dat ingenieurs zich bij het ontwerp van stillere en efficiëntere windturbines lieten inspireren door hoe de vinnen van bultrugwalvissen stromingsweerstand verminderen? Walvissen zijn onmisbaar.

Chrostin

In het Westen ervaren we een groot deel van de voordelen die grote bedrijven met zich meebrengen. Jobs, voeding, kleren, een dak boven ons hoofd. Die voordelen worden vaak als argument naar voren geschoven om voor grote bedrijven niet te kritisch te zijn. Anno 2023 worden de nadelen echter steeds zichtbaarder. We kunnen niet langer weggijken van de negatieve impact — zoals het schenden van mensenrechten,

vervuiling en inbeslagname van de natuur en de uitstoot van broeikasgassen — die te teweegbrengen in andere landen. Maar ook dicht bij huis merken we steeds meer de negatieve gevolgen, met de vervuiling van 3M en Umicore als schoolvoorbeelden. De werken van Christina De Witte zijn de tegenreactie die bij veel burgers leeft wanneer bedrijven ons proberen sussen om verder te vervuilen. Herken jij greenwashing bij bedrijven?

Indaver door Tom D'Haenens

De foto's van Tom D'Haenens geven een inzicht achter de schermen bij afvalverwerker Indaver. Hun project in Waasland Port, ECLUSE, is een voorbeeld dat vaak naar voor wordt geschoven als het over circulaire economie in de haven gaat. Met een netwerk van stoom- en condensaatleidingen wordt energie opgevangen die vrijkomt uit het verbranden van ons huishoudelijk afval. Die energie wordt via het

Christina de Witte @ Adel Setta

stoomnetwerk naar vijf bedrijven in de haven gestuurd. Dit zorgt ervoor dat deze bedrijven minder energie uit fossiele brandstoffen moeten gebruiken. Wel moeten we ons afvragen wat er gebeurt indien we conform met de doelstellingen van de Vlaamse overheid minder afval creëren. Er moet meer ingezet worden op hergebruik, herstel en recycling. Dit zou er uiteindelijk voor moeten zorgen dat er minder wordt verbrand gezien dit de laatste stap binnen de circulaire economie is. Als we minder verbranden in de toekomst, wat is dan de toekomst voor ECLUSE? Hangen we dan vast een investering die inzet op recycling van afval waardoor we niet gaan inzetten op preventie van afval door hergebruik, herstel en delen?

Frederik Lizen
De bankkaarten van Frederik Lizen willen twee zaken duidelijk maken. Het eerste is dat uit wetenschappelijk onderzoek

blijkt dat we allemaal een bankkaart aan plastic in ons lichaam hebben. Het tweede is dat de beleggingswereld een wankel kaartenhuis is. Na een gesprek over duurzaam

beleggen met Keytrade Bank — een bank die mensen de mogelijkheid biedt om zelf te investeren — bleef Frederik met enkele bedenkingen achter. De hamvraag blijft hoe een

solide beleggingswereld te bouwen die enkel investeert in duurzame projecten.

4

Misschien moet activisme wel wringen

door Britt Buseyne

Als er een ding is waar ik verzot op ben, dan is het wel een uitgebreide brunch. Omdat het soms ook wat meer mag zijn dan huisgemaakte pannenkoeken en een zachtgekookt ei, boekte ik twee weken geleden tickets voor een Koreaanse brunch op Sonmat Festival. Terwijl mijn lief en ik onze smaakpapillen lieten verrassen, vroeg hij wat ik van de soepaanval op Van Gogh's Zonnebloemen vond.

Ik moest toegeven dat de stunt van Just Stop Oil mij vooral teleur had gesteld. In mijn ogen had de actiegroep het wel heel gemakkelijk gemaakt om klimaactivisten naast geitenwolvensokken en bakfietsmoeders, nu ook als cultuurbarbaren af te schilderen. Een extra stereotype was nu volgens mij niet waar de klimaatbeweging op te wachten zat. Ik stelde me ook vragen over de effectiviteit. Een blik

Wie bekend is met het werk van Daniel Kahneman of Per Espen Stoknes, weet dat mensen veelal geneigd zijn hun beeld van anderen en de wereld in stand te houden. Vooral wanneer het over complexe problemen, zoals pakweg klimaatverandering gaat. Geconfronteerd met ambigue informatie ('twee activisten hebben opzettelijk schade toegebracht aan een door glas beschermd schilderij') zullen we die informatie eerder aanwenden om ons wereldbeeld te bevestigen, dan tegen te spreken. Een radicale held, blijft een held. Een menselijke tegenstander, blijft een tegenstander.

De mediastorm volgend op de actie van Just Stop Oil bevestigde nogmaals de robuustheid van het fenomeen. Van vraagtekens bij de authenticiteit van de activisten, tot theorieën over relaties tussen de actiegroep en de fossiele brandstof-industrie: alle lijken moesten uit de kast, al was het maar om een punt te bewijzen. Ook toen woordvoerder Miranda Whelehan eerder dit jaar werd uitgenodigd op Good Morning Britain, konden haar kalmte en eloquentie de interviewer er niet van weerhouden om haar als hypocriet te bestempelen, omdat haar kleding volgens hem toch ook ooit door een dieselwagen was vervoerd.

Globale bezorgdheden uiten, autoriteiten in vraag stellen en opkomen voor hogere belangen kost ongetwijfeld bakken energie. Misschien moeten we activisten niet ook nog eens vragen om dat zo mild mogelijk te doen. Misschien moeten activisten helemaal niet mee-, maar net tegenwerken. Misschien moet activisme wringen, in plaats van verenigen. Prikkel, in plaats van paaien. Net zoals uw lief u af en toe moet tegenspreken en je op een Koreaanse brunch vooral gepekelde tempé, en geen boterkoeken moet eten.

Britt Buseyne

Gelukkelijk was mijn lief even kritisch voor mijn standpunt, als ik voor de actie van Just Stop Oil. Als beroepsmatig marketingverantwoordelijke, vond hij de soepaanval vooral een staaltje effectieve pr. De actiegroep was erin geslaagd om dagenlang internationale pers aandacht te krijgen. Was dat niet het voornaamste doel geweest? Op mijn argument dat het werk van Just Stop Oil vooral mensen had verdeeld, stelde hij me de vraag of dat bij een mildere actie anders zou zijn geweest. Toen Greta Thunberg in 2019 voor de Europese Commissie in tranen uitbarstte, waren critici er inderdaad ook als de kippen bij om haar te bestempelen als mentaal onstabiele alarmist. In vergelijking met de aanval op Van Gogh, is een huilend meisje nochtans allermindst radicaal.

Dag Cannie & Henri Wuyts

Zolang er binnen de medische sector maar weinig herbruikbare alternatieven zijn, biedt hun afval een kans aan creatievelingen zoals Dag Cannie en Henri Wuyts. Zo hebben ze een stoel ontworpen die gemaakt is uit oude dienbladen. Het 3D-printbedrijf Footprint Inc., dat hun klanten ook advies geeft over de verlenging van de levensduur van producten die zij printen, zorgde voor de productie.

Liefste ...

Drie puntjes, want ik heb geen idee hoe je gaat heten. Je papa en ik kunnen samen nog geen film kiezen, dus dat wordt alvast interessant aan de keukentafel. Je zal geen evidentie zijn, en er is lang over je getwijfeld. Als ik dit schrijf besta je nog niet. Ik zou zeggen dat we ons best doen om je te ontmoeten, maar daar heb jij geen boodschap aan, en als je even tussen de lijnen leest hoor ik je tot hier 'leuw' roepen.

Maar getwijfeld heb ik dus. Als ik eerlijk ben doe ik dat tot op vandaag een beetje. Maar de wil om je te ontmoeten en voor je te zorgen is te groot. Ten tijde van je oma zou niemand eraan gedacht hebben dat egoïstisch te noemen, maar dat is het misschien vandaag wel. Ik breng je in een wereld die ik zelf vaak niet zo leuk vind.

Of je een meisje bent, daar heb ik niet over te beslissen, niet voor je geboorte en ook niet erna. Maar hier, op papier, ben je dat even, sorry dat ik het zo voor je invul. Want als je een meisje bent, ben ik misschien extra bezorgd. Geen paniek, mijn bedrukt gezicht zal hoe dan ook geen oog van je afwijken als je op vakantie te ver weg zwemt, ook al ben je al een tiener, papa moet er ook aan geloven. Ik ga met jou in de wachtzaal bij de dokter zitten zodra je de minste verhoging hebt en als je diep slaapt ga ik je altijd wakker maken door m'n oorschelp te dicht bij je gezicht te brengen.

Maar als je een meisje bent, of ervoor kiest dat te zijn, let ik allicht net iets meer op. Want omdat je een meisje bent, maakt de wereld aanspraak op jou. Er wordt steeds geknaagd aan de rechten die je hebt om zelf te bepalen hoe je toekomst eruit ziet, of wat er met je lijf mag gebeuren. Rechten waarvoor vrouwen decennialang hebben gestreden, waarvoor vrouwen straten bezetten en afdwongen gehoord te worden.

Ik ben blij dat je hier geboren zal worden, zoals ik dat ook groten-deels ben. Dat je zal kunnen studeren, dat ik geen lening moet aangaan om je boeken te kopen. Dat je zomaar, voor niets, kan wakker worden in een huis waar het warm is en droog is, waar je geweldige vrouwen kan lezen, waar je nieuws kan kijken, waar je lekker brood en verse groentjes krijgt (en please aub laat je een koffiedrinker worden, ik heb al zo vaak met jou koffie gedronken in m'n gedachten). Maar je wordt geboren op een plek die z'n welvaart heeft gestolen en nu geobsedeerd is door z'n verdere groei, waar het geld naar de verkeerde dingen gaat, waar je ouders overdag weg zijn om andermans welvaart te creëren en je in handen geven van uitgeputte en onderbetaalde krachten die heel hard hun best doen. Je wordt geboren in een deel van de wereld die vaak vergeet hoe belangrijk gemeenschap is, waar we vooral naar onszelf kijken en waar machthebbenden luisteren naar elkaar en niet naar de mensen die hen op die plek hebben gezet. Een deel van de wereld waar alles, het kleinste, draait om productiviteit en het creëren van...meer.

Hoe zal die plek eruit zien als jij zo oud bent als ik? Als je zelf twijfelt? Doemscenario's zwerven door m'n hoofd. Van dagelijkse overstromingen en hittegolven, van onbetaalbare voorzieningen voor ouderen en het volledig wegvallen van kinderopvang. Van oogkleppen voor de grote problemen, van steeds verder en verder wegdrijven van elkaar.

Maar ik denk dat je nieuwsgierig zal zijn. Dat je het allemaal zal willen begrijpen. En wie weet zijn we met z'n allen over dertig jaar een pak minder antropocentrisch, en is hebzucht iets uit een ver verleden. Wie weet kijken we tegen dan minder naar onszelf en leven we meer met elkaar. Wie weet moeten we eerst naar een kookpunt, om dan samen, dicht bij elkaar, al te koelen. Wie weet.

Tot dan...

door Sara Leemans

Sara Leemans

Met status spelen

door Eva Balemans

Eva Balemans © Andrea Handl

De beste oplossing voor de klimaatverandering: minder! Minder spullen, minder vliegen, minder vlees,...

Ohnee, maar zeg niet minder. Wij willen als mensen juist altijd meer. Onze hele geschiedenis is opgebouwd uit veroveringen, meer land, meer macht, meer status.

En het is juist dat, dat ons gedrag bepaalt: status! Minderen kan ook status hebben. In het Calvinistische Nederland van de 19de eeuw was het pover leven, het leven van een goede man. Minderen had status.

Mensen willen niet persé minder of meer, ze willen erbij horen, gezien worden, als goed worden ervaren. Wil je gedrag veranderen, dan kun je spelen met status.

Dus we kunnen dat. Hup hup hup mensheid, op naar minder!

1. Ken je cultuur

Een cultuur bepaalt gedrag. Zo dicteert het om hoe laat we eten, wat we eten en met wie we eten.

Cultuur veranderen om zo van gedrag te veranderen, lijkt heel moeilijk, maar je moet weten dat een cultuur altijd heel wat kleinere subculturen heeft.

Wat als het in zo'n subcultuur helemaal niet oké om tweedehands te kopen. Dan onderzoek je eerst waarom. Is tweedehands vies in deze (sub)cultuur? Of lijkt het alsof je minder status hebt als je tweedehands koopt?

Onderzoek de onderliggende waarden die niet stroken met meer tweedehands kopen. Snap de cultuur die het gedrag veroorzaakt. Als je dat snapt, jongs toech, dan gaat er een hele wereld open.

2. De boodschapper is gekomen

Als je snapt waarom mensen zich op een bepaalde manier gedragen, kun je daar op inspelen.

Als tweedehands niet genoeg status heeft, noem het dan vintage. Rebrand het.

En belangrijk is om de juiste boodschapper te kiezen. Iemand die gekend en geroemd is binnen je cultuur. Yes, we are talking about influencers.

Beroep doen op influencers kan heel breed gaan, dat hoeft niet Natalia met een half miljoen volgers te zijn. Nee dat kan ook de Chiroleidster in de buurt zijn of de cafébaas.

Snap dat de keuze van boodschapper je boodschap kan ondersteunen of breken.

3. Ga niet van 0 naar 100

Ben je ook al eens opgestaan met het gevoel: 'Vandaag ga ik mijn leven veranderen.' Een lijst vol resoluties, een lichaam vol energie en na enkele uren zit je de Kardashians te kijken met een pot choco en een lange lijst met to-do's.

Zo huplake je leven veranderen, dat bestaat enkel in de Hallmark films.

In het echte leven, hebben we tijd nodig om stapje voor stapje een nieuw gedrag aan te leren.

Verwacht daarom niet meteen alles van je doelgroep. Ontwerp een challenge, doe een korte actie, start al gewoon een gesprek. Naast een dictatuur, is dat de meest effectieve manier van gedrag veranderen.

Van gedrag veranderen, it ain't easy. Maar het is wel nu of nooit. Let's do this!

Mode en de deeleconomie: sharing is caring

door Lotte Philipsen

Caroline © Dirk Alexander

al gehuurd, waardoor ze hun abonnement soms stopzetten. Dat probleem is nu gelukkig van de baan, want onze stock bevat meer dan 3000 items en blijft groeien. Merken contacteren ons ook steeds vaker om samen te werken.' Voor het aanbod let Caroline er ook op dat er diversiteit zit in de maten, zodat er voor huurders van alle vormen genoeg keuze is. 'Om ervoor te zorgen dat je als huurder de juiste maat kiest hebben we alle stuks opgemeten. Mocht je toch nog twijfelen is er ook de optie om op woensdag in de showroom in Antwerpen te komen passen.'

Startten deed Caroline met de abonnementsformule, maar sinds kort kunnen mensen ook zonder een maandelijks verbintenis een kledingstuk huren. 'De one-time-rental hebben we toegevoegd voor mensen die graag een stuk huren voor een speciale gelegenheid. Deze stuks kun je tien dagen houden voor een vaste prijs,' licht ze toe.

De voordelen van huren bij Dressr zijn volgens de fans legio. 'Mensen vertellen me vaak dat ze op voorhand niet konden inschatten hoeveel voordelen er zijn aan Dressr. We hebben een bevraging gedaan en daaruit blijkt dat er vier hoofdredenen zijn om bij ons een abonnement te nemen: de eerste reden is de mogelijkheid om vaak af te wisselen van garderobe. De tweede is de kans om kleding van hoge kwaliteit te kunnen dragen. De derde is dat ze minder geld uitgeven aan nieuwe kleding, omdat ze die behoefte niet meer voelen. En de laatste is het ruime aanbod aan mooie items.' Klinkt inderdaad als een *offer you can't refuse*.

Dressr.be

Credits foto Caroline:
Photographer: Dirk Alexander
Styliste: Farah El Bastani
Mua: Sabine Peeters
Suit – Oh-Live!
Jewelry – Nele Decorte

Momo Collective

Morgane De Mazière bracht met Momo Collective afgelopen zomer een nieuwe speler op de verhuurmarkt: het concept geeft je de kans om zowel te huren als te verhuren. Je mooie jurken en accessoires die stof liggen te vergaren, kun je laten renderen via het platform. Ook wie op zoek is naar een geschikte outfit voor een trouw, maar niets nieuws wil kopen, is bij Momo Collective aan het juiste adres.

'Internationaal is kleding huren al veel bekender, maar ik hoop dat ook Belgen steeds vaker zullen

kiezen voor alternatieven voor nieuwe stuks aankopen. Waarom zou je telkens iets nieuws kopen wanneer je het ook kunt huren? Het kost minder en je kledingkast hangt niet vol met ongedragen stuks,' klinkt het bij Morgane. 'Het is een manier om duurzamer te leven, zonder grote opofferingen te moeten maken. Ik geloof heel erg in kleine stapjes die we allemaal kunnen zetten. Je kunt nog steeds genieten van mooie designer-outfits, zonder je kledingkast te blijven vullen met nieuwe stuks die je amper draagt.'

Ook voor de verhuurder ziet Morgane vooral voordelen: 'Als je de investering hebt gedaan om een mooi, kwalitatief stuk te kopen dat je zelf niet wekelijks kunt dragen, is het ideaal om dat stuk te verhuren.' Momenteel komen de verhuurders voornamelijk uit het netwerk van Morgane zelf, maar als ook jij interesse hebt om te verhuren kun je haar een mailtje sturen en bespreken of er een match is. Momenteel beheert Morgane de stock zelf. 'Omdat het gelegenhedskleding is, hebben de verhuurders hun outfits niet vaak nodig. We zullen zien hoe het evolueert wanneer Momo Collective groeit.'

Op de website kies je als huurder op welke dag je het stuk wilt ontvangen. 'Het item komt proper en gestreken aan bij de klant, dus die kan het meteen dragen. Voor ze het terugsturen, moeten klanten het item niet wassen, daar zorg ik voor. Het pakketje verzenden proberen we zo vlot en aangenaam mogelijk te maken. Zo krijgt de klant dezelfde endorfiniekick als wanneer hij iets nieuws heeft besteld.' Om de voetafdruk van het verzenden van de pakketjes te verlagen kiest Morgane voor RePack: 'het is een herbruikbaar verpakkingsmateriaal, waardoor we minder afval genereren.'

Een kledingstuk huren in plaats van kopen vergt een mentaliteits-shift voor sommige mensen. 'Je betaalt voor de service, niet voor het bezitten van een stuk. Eigenlijk is de prijs van huren niet hoog als je rekening houdt met alles wat erbij komt kijken. Omdat het gaat om kleding van duurdere merken is het een kans om zo'n stuk eenmalig te dragen, zonder de volledige kostprijs en het onderhoud ervan op jou te moeten nemen,' argumenteert Morgane.

Ook de verhuurders wil Morgane geruststellen: 'Mijn ervaring is dat mensen goed zorg dragen voor de gehuurde stuks. Je krijgt het item terug in goede staat.' Een win-winsituatie voor alle partijen dus.

Momocollective.be

6

De voordelen van kledingverhuur

- Gehuurde kleding wordt doorgaans vaker gedragen dan kleding die in de kast hangt thuis. De meeste mensen dragen slechts een fractie van hun kledingkast op regelmatige basis. Dat probleem los je op door een gedeelde kledingkast, zoals bij een verhuurplatform.
- Het vermindert de druk op de productie van nieuwe kledingstukken, wat resulteert in minder grondstoffenverbruik en minder afval.
- Je kunt als huurder vaker afwisselen van kleding zonder telkens iets nieuws te moeten kopen.
- Je ontdekt merken die je anders misschien niet zou leren kennen
- Je kunt kwalitatieve stuks dragen, voor een fractie van de prijs.

De nadelen van kledingverhuur

- Zelf was je kleding niet per se na iedere draagbeurt. Sommige kledingstukken, zoals jeans of een wollen trui, was je zelfs zo min mogelijk. Bij een verhuurconcept is dat geen optie: de stuks worden tussen iedere klant gewassen. Meer wassen is meer energie verspillen en zorgt ervoor dat kleding sneller slijt.
- De kledingstukken worden doorgaans per post verstuurd door de kledingverhuurbedrijven. Past iets niet? Dan stuur je het terug en krijg je een nieuwe maat. Na gebruik stuur je het opnieuw op. Dit heeft een impact op het klimaat. Uiteraard is het beter om gehuurde kleding via de post te versturen dan telkens nieuwe items online te shoppen. Je moet dus zelf bepalen of deze aanpak voor jouw situatie duurzamer en goedkoper is dan je huidige consumptiepatroon.

1/2 pompoen + 1 aubergine + 2 coeur de Boeuf
tomaten + 1 limoen + 3 stengels pijpajuin +
2 teentjes knoflook + 1 tl chilipasta of harissa
+ 1 el sesamololie + 1 el zonnebloemolie +
2 tl sesamzaadjes + 1 tl sojasaus +
2 el olijfolie + 1 tl geroosterde paprika +
1 tl gedroogde oregano + Snuifje zout +
Peper van de molen + Handvol geplukte
(Thaise) basilicumbaadjes + 100g feta

=

Geroosterde pompoen met feta, gelakte aubergine en coeur de boeuf tomaten

Ingrediënten voor 2 pers.

1. Verwarm de oven voor op 200°C.
2. Snijdt de aubergine in bokjes en volg onderstaande stappen voor de marinade.
3. Marinade: Meng in een kom 1 tl chili pasta, 1 el sesamololie, 1 el olijfolie, 1 tl sojasaus, en rasp een teentje look. Voeg de look toe aan de marinade. Smeer de aubergine in met de marinade.

4. Rooster de aubergine beetgaar in de oven voor ongeveer 15 minuten.
5. Was ondertussen de coeur de boeuf tomaten en snijdt deze in bokjes. Plaats ze vervolgens in een schaal. Kruid de tomaten verder af met 1 tl olijfolie, rasp van 1 limoen, sap van de limoen, 1 tl sesamololie, 1 el geroosterde sesamzaadjes, een snuifje zout en peper van de molen. Plaats de tomaten voorlopig even koel.
6. Eens de aubergine beetgaar is, laat je deze afkoelen.
7. Was de pompoen en verwijder de pitten binnenin. Snijd vervolgens de pompoen in grove schijven zonder deze te schillen.

8. Meng in een schaal 1,5 el zonnebloemolie, 1 teentje knoflook (geraspt), 1 tl geroosterde paprika kruiden, 1 tl gedroogde oregano en een snuifje zout.
9. Smeer de pompoen hiermee in en laat deze 25 minuten roosteren in de voorverwarde oven van 200°C.
10. Verkruijmel de feta over de pompoen, besprenkel met olijfolie en laat nog 5 minuten verder karamelliseren in de oven.
11. Snijdt de (Thaise) basilicum baadjes in reepjes en pijpajuin fijn en meng dit door de tomaten salade. Voeg hierbij ook de afgekoelde aubergine blokjes en gaarneer dit over de pompoen.

Proef en kruid eventueel bij. Smakelijk!

Optioneel:

Voor een vegan versie kan de feta weggelaten worden, of vervangen worden door een plantaardig alternatief.

Célie Mommarts

7

Hoeveel stuks in jouw kledingkast draag je regelmatig? Als Belg is dat gemiddeld maar 12%. Dat kan beter, toch?

Een van de oplossingen om duurzamer met mode om te springen is kleding huren in plaats van kopen. Hoe gaat dat in z'n werk? En wat zijn drempels die consumenten ervan weerhouden hiervoor te kiezen. Wij legden ons oor te luister bij twee Antwerpse concepten: Dressr en Momo Collective.

Jezelf goed voelen in je kleren en over je kleren: daar verlangen heel wat mensen naar. Door de oorverdovende marketingcampagnes is het helaas moeilijk om te weten of je een kledingstuk echt mooi vindt, of gewoon in je winkelmandje stopt omdat het trendy is. Of het item goed gemaakt is, in eerlijke omstandigheden en op een milieuvriendelijke manier, dat is al helemaal moeilijk te achterhalen. Bewust omgaan met mode is in deze snel evoluerende wereld niet evident.

Gelukkig zijn er ook oplossingen. Een daarvan is kleding huren in plaats van kopen. Hoe dat in z'n werk gaat, vertellen oprichters van twee lokale spelers: Caroline Cecile Baeten van Dressr en Morgane De Mazière van Momo Collective.

Dressr

In 2021 hield Caroline haar bedrijf Dressr boven de doopvont. Het was haar droom om het huidige modesysteem te hacken, zodat we maximaal kunnen genieten van mode en zo min mogelijk leed berokkenen aan het milieu en klimaat. Haar oplossing is een digitaal kledingabonnement met stuks van Belgische modemerken. Leden kunnen kiezen tussen drie verschillende abonnementsformules: voor 39, 59 of 79 euro per maand kun je kledingstukken huren van Belgische en duurzame merken.

'In 2021, toen we startten, was onze grootste uitdaging om mensen het concept te leren kennen,' vertelt Caroline. 'Niet enkel Dressr was nieuw, maar ook het idee om kleding te huren in plaats van te kopen.' Veelvoorkomende vragen gaan over de praktische kant van het huren: zijn de items proper gewassen wanneer je ze toegestuurd krijgt? Wat gebeurt er als ik een vlek maak? Wat als er iets stuk gaat? 'We proberen deze drempels weg te werken door op onze website al deze vragen te beantwoorden.' Een andere uitdaging in het begin was het beperkte aanbod. 'Huurders hadden na een tijdje alle stuks die ze mooi vonden

Met het ‘betogingsverbod voor amokmakers’ glijden we af naar een politiestaat

Column 14 juli 2023

door Hannah Ghulam Farag

In de commissie Justitie werd woensdag (12 juli 2023) het ‘gerechtelijk betogingsverbod voor amokmakers’ aangenomen. Een hellend vlak richting politiestaat, zegt Hannah Ghulam Farag, die uit ervaring spreekt.

Hannah Ghulam Farag

Hannah Ghulam Farag, Juriste ‘De eerste reactie op ieder probleem zou moeten zijn: wat kan ik als burger doen om dit te vermijden?’ Met die bevoging oproep besloot de aftredende voorzitter van Open VLD, Egbert Lachaert, zijn recente pamflet *Vrije mensen groeien*. Ook liberalen vinden dus dat burgers voor hun rechten moeten opkomen. En terecht. Zonder actie te voeren hadden we vandaag geen algemeen stemrecht of zou kinderarbeid niet verboden zijn. De lijst aan andere emancipatorische voorbeelden die de geschiedenis ons leert, is lang. Zonder democratisch protest, weten we, leefden we nog in feodale en koloniale tijden. Maar met het wetsontwerp van minister van Justitie Vincent Van Quickenborne (Open VLD), dat woensdag in de commissie Justitie is besproken en vervolgens goedgekeurd, roept de federale regering een hefboom in het leven die het recht op protest insnoert, die actieve burgers beknot. Volgens die tekst kunnen veroordeelde ‘amokmakers’ tijdens betogingen een gerechtelijk betogingsverbod opgelegd krijgen van maximaal drie jaar (of vijf jaar bij recidive), geldig voor het hele Belgische grondgebied.

De regering stelt het zo voor dat die maatregel net dient om het recht op protest van vreedzame betogers te beschermen. Maar het wetsontwerp is wat je noemt een wolf in schapevacht. Onder het voorwendsel dat men brandende auto’s en gebroken ruiten bij betogingen wil voorkomen, brengt het ons op een hellend vlak richting repressieve politiestaat.

Veel te ruim

Want waarom is deze wet eigenlijk nodig? Relschoppers kunnen nu al strafrechtelijk vervolgd worden. Die wetgeving

bestaat al, zo benadrukt ook de Orde van Vlaamse Balies. Wat is dan de toegevoegde waarde van zo’n bijkomend gerechtelijk betogingsverbod? Een blik op het toepassingsgebied van het ontwerp maakt veel duidelijk. Zo kun je al een betogingsverbod voor drie tot vijf volle jaren krijgen als je affiches of stickers van een gebouw kleeft. Een witte mars of een betoging tegen racisme? Daag je nog op, dan riskeer je een jarenlang betogingsverbod. Ook syndicalisten die zich met een brandend vuurtje warmhouden aan een stakingspost kunnen als brandstichters, nou ja, gebrandmerkt worden. Kortom, het wetsontwerp is veel te ruim.

Dat ruime toepassingsgebied leidt ons meteen tot andere vragen. Bestaat er dan wel zoiets als een ‘goede’ of een ‘slechte’ betoging? Wie beslist over die indeling tussen mensen en met welk doel gebeurt dat? Waarom alleen het gewelddadige straatprotest willen aanpakken, en niet het structurele geweld dat zich netjes en in stilte voltrekt, zoals fiscale fraude of belastingontwijking? Protest criminaliseren is een beproefde methode om kritische stemmen te neutraliseren. Met een stempel van crimineel haal je de legitimiteit van acties zo onderuit. Want naar ‘amokmakers’ luister je toch niet? Liberalen delen de wereld graag op in autoritaire en democratische landen. Maar in welke maatschappij leven we dan, als een poster aanplakken je politieke boodschap al meteen zou criminaliseren?

Pure intimidatie

Het recht op protest is een fundament van de democratie. Zonder protest was er geen sociale zekerheid, geen vrije burgers. De vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van actievoeren zijn hoeksteenrechten. Zonder die rechten zakt de rest in elkaar. Wat heb je bijvoorbeeld aan het formele recht op loon als een vakbond niet kan protesteren wanneer je dat loon niet krijgt?

Een maatschappij verandert niet onaangekondigd in een

dictatuur. Dat gebeurt stukje bij beetje. En deze maatregel is helaas niet de eerste aanval op het recht op protest. Al sinds 2016 worden vakbondsmensen strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld op grond van een wetsartikel dat decennia geleden is ingevoerd. De verantwoordelijke politici verzekerden ons toen ook in alle toonaarden dat het níét op syndicale acties van toepassing zou zijn. Milieuactivisten worden ondertussen eveneens voor de rechter gesleept na het voeren van vreedzame acties — pure intimidatie via het strafrechtelijk apparaat.

En laten we de ongeziene politierepressie tegen de acties bij Delhaize niet vergeten. In april maakte ik zelf kennis met de inperking van het recht op protest, toen ik uit een vreedzame stakingspost werd geplukt en geboeid werd afgevoerd. Dat was totaal onnodig en ook ongegrond, zo oordeelde de Gentse rechtbank nadien. Ik kan u verzekeren: het is een intimiderende ervaring.

Welcome opsteker

Het verzet tegen dit wetsontwerp is opvallend breed gedragen. De Liga voor de Mensenrechten, de Hoge Raad voor Justitie, de Orde van Vlaamse Balies, het Federaal Instituut voor Mensenrechten, de vakbonden, 11.11.1, Greenpeace: het is maar een greep uit de organisaties die protest aantekenden. Eind juni kwamen duizenden mensen op straat om hun onvrede over het wetsinitiatief te uiten aan het kabinet-Van Quickenborne. Als zoveel democratische instituten ons waarschuwen voor die beleidsevolutie, hoe democratisch is een betuttelende overheid dan als ze vlak voor het zomerreces dit beteuigelende instrument er snel even door-duwt? Is dat hoe je de kloof met de burger verkleint, het vertrouwen van de kiezer herstelt en de antipolitiek bestrijdt?

Er is gelukkig ook goed nieuws: volgende week krijgen de *Delhaiziens* en Extinction Rebellion respectievelijk de Prijs voor de Democratie en de Prijs Jaap Kruihof op de Gentse feesten. Die opsteker is welkom, ook al hou je emanciperend verzet van onderuit niet tegen. Geconfronteerd met onrechtvaardigheid zullen burgers, ook al zijn ze onvrij, blijven denken: ‘Wat kan ik doen om dit te vermijden?’

8

Nieuwe taal

door Myriem El-Kaddouri

Wij vrouwen, we maken samen nieuwe taal, we dansen voorzichtig langs de mensgemaakte grenzen.

We vieren onze woorden met muntthee en geel gekruide gerechten in één groot donkerblauw bord, want in onze eenheid is er genoeg voor ons allemaal. We schenken, scheppen met lepels en handen, we drinken, klinken met prikloze frisdrank in champagneglazen.

We weven poëtische patronen en maken onze eigen valschermen wel. We rijgen onze ambities als slingers aaneen en breken verwachtingen, ontbreken enkel lijdzaamheid.

We vormen samen ongekende klanken die bonzen, bonken, stompen, op voor ons gesloten deuren. We stokken adems in de kamers waar we onverschrokken binnenstormen, we eisen onze ruimte op.

Wij vrouwen, we maken samen nieuwe taal, we dansen op de weggeveegde grenzen in onze lange bontgekleurde jurken. We dragen onze krullen en grootmoeders juwelen, eindelijk met trots.

Klimaatwoordenboek

door Julia Alegre Mouslim en Maité de Haan

Julia Alegre Mouslim & Maité de Haan

De klimaatcrisis wordt elke dag tastbaarder: zomers worden droger, winters worden warmer, de biodiversiteit verdwijnt. Overstromingen, bosbranden en droogtes eisen menselijke en niet-menselijke levens, verwoesten leefomgevingen en schetsen een donkere toekomst. De wereld verandert, dat is altijd zo geweest, maar met de klimaatproblematiek nemen deze veranderingen een ongeziene vorm aan.

Om deze veranderingen te kunnen beschrijven en begrijpen, doen we vaak beroep op de taal. Zo gebruiken we woorden die al langer bestaan, maar in het licht van de huidige crisis een nieuwe betekenis, dimensie of relevantie hebben gekregen. Daarnaast zijn er ook nieuwe woorden die de afgelopen decennia zijn ontstaan om bepaalde fenomenen, gedragingen of gevoelens uit te drukken. Denk aan ‘vlieg-schaamte’, ‘klimaatvluchteling’ en de ‘Green Deal’.

Deze klimaatwoorden getuigen van een filosofische reflectie over het belang van taal en woordgebruik tijdens de klimaatcrisis en, in bredere zin, in moeilijke tijden. Woorden geven ons de mogelijkheid om te spreken, te discussiëren en na te denken over dingen. Maar, wanneer we zoals vandaag geconfronteerd worden met zoveel veranderingen, botsen we op de ontoereikendheid van onze huidige taal: we hebben niet de begrippen om over deze verandering te spreken, de situatie is té anders dan andere situaties. Deze klimaatwoorden geven een inzage in de woorden die mensen gevormd hebben wanneer ze de nood voelden om te spreken over deze veranderingen. Deze woorden beschrijven niet enkel de fysiologische, chemische

of biologische veranderingen, maar ook de emoties die daardoor worden opgeroepen. Ze geven een stem aan de bezorgdheden van vandaag. Ze bieden ons de mogelijkheid om te blijven spreken, discussiëren en denken en helpen ons op die manier om vat te krijgen op de materiële en emotionele dimensie van de crisis en om onze inzichten en bezorgdheden te kunnen delen met anderen.

Door taal wordt de wereld zichtbaar, het is een reactie op een veranderende wereld en een tool om over deze wereld te spreken. Maar dat is niet alles. We kunnen met taal ook een stukje van de wereld veranderen en creëren. Een woord als ‘klimaatcrisis’ maakt de directe verbinding tussen klimaatverandering en haar verwoestende sociale gevolgen en benadrukt op die manier de immense consequenties die de klimaatcrisis kan hebben. Het gebruik en de verspreiding van dit woord kan bewustzijn creëren over de ernst van de zaak en zo de urgentie van klimaatactie verduidelijken. Een woord als ‘vlieg-schaamte’ maakt dat we ons individueel verantwoordelijk voelen als we keuzes maken die niet ecologisch zijn, zoals het vliegtuig nemen. Op die manier kan woordgebruik de wereld beïnvloeden en veranderen.

In het kader van KlimaatFestival Antwerpen 2022, schreven Julia en Maité een Klimaatwoordenboek. De termen die we hier uitlichten, kan je in dit boekje terugvinden. Het is te verkrijgen bij de boekhandel De Groene Waterman. (Klimaatfestival Antwerpen is een project van Troebel, het een filosofisch platform van deze veranderingen. Deze woorden beschrijven niet enkel de fysiologische, chemische

Een veilige haven

9

Lotus Li

Mijn mama kwam van China naar België met dromen voor de toekomst, maar moest terugkeren met lege handen en een buik die er haar voor goed zou aan herinneren dat ze ooit gevuld was. Een kind geboren in illegiteit moest ze er achterlaten. Twee jaar lang was ik ‘illegaal’. Sub-mens.

Terwijl Von der Leyen dit jaar over de Staat van de Unie vertelt hoe Europa verenigd is in vrijheid en vrede en terwijl de Antwerpse burgemeester zegt ‘het licht’ van het westen te beschermen, worden lichamen begraven omdat sommige lichamen als waardig worden gezien en andere niet. Omdat Europa het de moeite waard vindt om sommige levens te beschermen, en anderen niet. Mensen worden gereduceerd tot cijfers en verhalen lijken zich niet te vertalen tot empathie en nog minder tot actie. Het zou niet nodig moeten zijn, maar daarom deel ik hier ook een deel van mijn verhaal: kolonialisme deelt de wereld op in mensen en sub-mensen. Ik ben door de mazen van het net geglipt. Naar mij wordt nu geluisterd als mens. Maar dat ooit niet geweest te zijn, besef ik dat mensenrechten en vrijheden niet inherent zijn aan dit continent. Iemand’s menselijkheid kan op elk moment worden weggenomen.

Kok op de Sea Eagle

Het is iets dat ik altijd impliciet wist, maar deze zomer op zee, mij onmiskenbaar duidelijk werd. Ik was zes weken kok op de *Sea Eagle*, een boot van de activistische organisatie *Sea Shepherd*. Terwijl ik drie veganistische maaltijden per dag bereidde, redden mijn collega’s talloze octopussen, vissen, babyhaaitjes en ander marien leven in de Middellandse zee als een poging om ecosystemen van de meest overbeviste zee ter wereld te proberen beschermen. ‘Maar wat dan met de bijna duizend mensen die diezelfde zomer in diezelfde zee verdronken?’, dacht ik vaak. Bewust niet geholpen door onder andere de Italiaanse kustwacht, dezelfde kustwacht die wel volledige werkdagen met een hele brigade ons rustig aan het bekijken waren terwijl wij netten uit het water trokken.

De constante controle en identiteit-inspecties op de

havens waar we aanmeerden en de bredere politiek van havenbeheer die ik van binnenin mocht meemaken, zetten me verder aan het denken. Net zoals havens de verbinding leggen tussen verschillende werelden, leggen ze ook de (letterlijke) maatschappelijke grenzen bloot. De streng beveiligde havens waarin ik mij deze zomer bevond, stonden in scherp contrast met de mythes van globalisatie die ons toch zo vaak voorgeschoteld worden. De wereld is nog steeds geen dorp: noch toegankelijk voor allen, noch allen met elkaar geconnecteerd. Havens waren vooral de poorten tot project kolonisatie.

Haven als toevluchtsoord of beveiligingspoort

Ironisch genoeg, is het Engelse ‘haven’ een Oud Engels woord voor hoe we het in het Nederlands nog steeds

Foto van Little Palestine (Diary of a Siege), 2021

I dream of seeing my mother and eating bread.

gebruiken, maar betekent het in het Engels enkel nog een ‘toevluchtsoord’, zoals een veilige plaats in een oorlog, of een plek waar mensen vervolging kunnen ontvluchten of mensen zonder papieren mogen intrekken. Hoe die oude betekenis in heden-daagse context ver zoek is, laat een bittere smaak na. Europa is geen veilige haven. Voor sommigen misschien, maar dit steeds ten koste van anderen.

Mensen- én dierenrechten

Vanuit dat oogpunt, begreep ik het nut van mijn werk bij *Sea Shepherd*. Ook dieren zijn slachtoffer geworden van dit systeem van moord en extractie. Als dierenrechtenactivist zie

je ook hun leven als waardig. Als mensenrechtenactivist zie je dat de huidige visindustrie afgeschafte moet worden om ook moderne slavernij nietig te verklaren. Want voor de vis op ons bord zijn niet enkel dieren gestorven maar vaak ook mensen die tot sub-mensen, slaven gereduceerd worden in een crimineel systeem van mensenhandel. Het is schrijnend ironisch dat de trans-Atlantische slavenhandel het begin was van ons huidige kapitalistische systeem. Tot op vandaag werken er namelijk volgens schattingen van de *International Labour Organization* miljoenen mensen in het globale zuiden onder criteria van moderne slavernij. Deze moderne slavernij zorgt ervoor dat mensen in het globale noorden van hun vis kunnen genieten. Maar zelfs wanneer slaven geen deel uitmaken van onze visvangst, dan zullen de gevolgen indirect zijn door de impact dat de visserijsector heeft op de klimaatcrisis. Visvangst verwoest de ecosystemen van de oceaan, de vergeten longen van onze planeet. En wetende dat het telkens de zwakste werelddelen en groepen binnen die werelddelen zijn die het meest zullen geraakt worden door die crisis, zie je ook daar dat visvangst de levens voor velen onmenselijk maakt.

Een leven lang in België. Het voelt alsof je permanent met een open wonde rondloopt. En met elke dehumanisering van welke groep dan ook, is het alsof er iemand terug een naald in die wonde prikt. Het is ononderbroken, zonder tijd voor genezing, voor rust, voor ruimte tot het helen van de wonde. Hoe basaal sommige grapjes ook zijn of hoe goed sommigen van ons het lijken te hebben, ze wijzen telkens terug op die diepere wonde van onderdrukking waarop ons westerse economische systeem van groei en winst op gebaseerd is. Wetende dat het elk moment terug aan jou kan zijn. En ben jij het niet, dan is het ten koste van iemand anders.

‘Niemand is vrij, tot iedereen bevrijd is’ (Hamer).

Een eerlijk stukje activisme door Moenia Ladhieb

Moenia Ladhieb

Picture this: vijf jaar terug, een jonge ziel doordrenkt van idealisme, brandend van onbegrensde energie om de wereld te veranderen. Dat was ik. Na jaren van depressie, het ontstaan van een chronische ziekte en het verlies van mijn eigen identiteit, was het hebben, of liever nog, het scheppen van een nieuw doel dat me redde. Ik wijdde me volledig aan het allesomvattende begrip duurzaamheid, met de overtuiging dat een duurzame wereld alleen mogelijk was als we ook discriminatie, ongelijkheid, racisme en armoede achter ons lieten. Ik startte Ecosentials, mijn eigen duurzame onderneming, met als missie om een ecologische levensstijl toegankelijk te maken voor iedereen. Ik stond klaar. Stap voor stap zou ik de wereld veranderen.

En dat deed ik ook! Voor een tijdje dan toch. Van meet af aan beseftte ik dat deze strijd geen eenvoudige of eerlijke onderneming zou zijn. Zo naïef was ik ook weer niet. Maar beetje bij beetje kroop een ongemakkelijk gevoel binnen, als een fluistering van de wind die de aarde veranderde. Het was alsof het gewicht van onze ongelijke wereld, de smeltende

ijskappen en de razende bosbranden allemaal versmolten in een genadeloze storm in mijn hoofd. Mijn inspanningen voelden steeds meer als een eindeloze oorlog tegen een schijnbaar onoverwinnelijke vijand. De confrontaties met ontkenners, grote bedrijven en politici die de waarheid negeerden, hadden een zware impact op mijn positivisme, empathie, motivatie en algemeen welzijn. Het leek alsof mijn stem verloren ging in het tumult van een onverschillige wereld.

Ik was uitgeput, zowel lichamelijk als geestelijk. Die twee spannen namelijk altijd graag samen. Mijn lichaam was vermoeid, maar mijn overgebleven stukje spirit, mijn verlangen naar verandering, bleef onwankelbaar. Ik kon niet ontsnappen aan de vicieuze cirkel van te veel geven, opbranden, en me dan schuldig voelen omdat ik even op adem moest komen. Mijn passie voor het milieu voelde zowel als een levenslijn als een strop. Maar hoe kon ik de wereld redden als ik niet eens voor mezelf kon zorgen?

Wat nog pijnlijker is, is zien dat mijn ervaring niet uniek is. Ik zie het overal, in mijn eigen

liefdevolle community maar ook in de ogen van wildvreemden. We zijn collectief op. Vermoeid. Gefrustreerd. Verbittert. Voor mij allesbehalve verrassend, voor anderen een totaal nieuw gegeven. De huidige strijd rond onze mentale gezondheid gaat dan ook een pak dieper dan slechts oppervlakkige factoren. Het is doordrenkt van onrechtvaardigheden en geworteld in systemen zoals racisme, seksisme, onwetendheid en vooral kapitalisme. In deze strijd rust een onevenredige last op onze schouders, en vooral op de schouders van gemarginaliseerde gemeenschappen, die vaak ook nog eens over het hoofd worden gezien in gesprekken over geestelijke gezondheid.

En dat is zo rot. Niet meer, niet minder. Ik heb zo mijn best gedaan, in de mate van het mogelijke. Waar anderen zich concentreerden op het verwerven van materiële bezittingen, lag ik ijverig afval te rapen langs de weg. Je maakt zoveel offertes maar ik vraag me steeds vaker luidop af waarom. Ik heb dan ook vaak het gevoel dat ik het niet meer weet. Weet jij het nog? Begrijpt iemand überhaupt nog iets?

Het spreekt dus voor zich, maar laat me het toch nogmaals benadrukken: (activist) burn-out is een realiteit, net als eco-anxiety, net als elke vorm van mentale (on)gezondheid. Het was dan ook geen enorme verrassing meer dat ik enkele maanden geleden besloot Ecosentials stop te zetten. Het was het moment waarop ik eindelijk besloot een pas op de plaats te maken, adem te halen en ruimte te creëren. Met een vernieuwde grondslag zou ik mijn passie elders blijven volgen en verder bouwen aan mijn dromen. *That's my personal manifestation.*

Ja, ik vind het ergens wel triest dat mijn reis als klimaatactivist me tot een bepaald breekpunt heeft geleid. Maar het herinnert me er ook aan dat de inter-sectorele strijd voor klimaat-rechtvaardigheid enorm veelzijdig is. En om werkelijk een verschil te maken, is het tijd dat we de mentale en emotionele tol waarmee activisten te maken krijgen ook aanpakken. We moeten een community opbouwen waar de last wordt gedeeld, waar het oké is om onze angsten en zorgen te erkennen, en waar we kunnen rusten zonder schuldgevoel. We moeten leren begrijpen dat

zelfzorg niet egoïstisch is; het is een broodnodig overlevingsmechanisme voor de lange termijn. De klimaatbeweging moet een toelichtsoord zijn, geen valstrik, en we kunnen de planeet niet redden als we bezwijken onder de steeds toenemende druk.

Terwijl ik dit artikel herlees, terugkijkend op mijn eigen reis, vind ik zoals altijd troost in de schoonheid van de wereld rondom me. Een wandeling in het bos, de warme zonnestralen die mijn gezicht kietelen of het teder verzorgen van mijn plantjes. Dit alles doet me beseffen dat de strijd de moeite waard is en dat ikzelf van onschatbare waarde ben. Klimaatactivisme is niet enkel gericht op de redding van onze planeet; het is evenzeer gericht op de bescherming van onszelf tegen de wanhoop en burn-out die dreigen om de vlam van onze passie te doven. En dat is hoop. Een kostbare schat, een bewuste daad van schoonheid. Onthoud dat.

Bekijk het kunstwerk van Moenia Ladhieb in de tentoonstelling

De sociale woning mee als de meest effectieve sociaalrechtvaardige klimaatmaatregel door Leen Smets

Leen Smets

Wist je dat een betaalbare en energiezuinige sociale woning de meest impactvolle sociaalrechtvaardige klimaatmaatregel is voor mensen in armoede?

Even terug naar 2021, de start van het project 'De Klimaatstem van MIA'. We maakten met mensen in armoede (MIA) en onze medewerkers bij SAAMO die onder andere rond klimaat werken een beleidsvisie over de impact van de klimaattransitie door een armoedebril. Want iedereen wil dat de klimaattransitie sociaal rechtvaardig is. Maar vanaf de 'hoe' wordt het stil, zeker bij politici.

Armoede en wooncrisis gaan hand in hand

Armoede is complex. Daarom rafelen we het uit elkaar. De meeste maatschappelijk kwetsbare huishoudens hebben te maken met de wooncrisis. Er zijn te weinig betaalbare en kwaliteitsvolle woningen,

waardoor maatschappelijk kwetsbare huishoudens vaak het moeten doen met 'de overschot op de woonmarkt'. Ondanks de slechte kwaliteit, zijn ze onbetaalbaar. En voor elk pand op de markt, zijn er al snel 50 geïnteresseerden. Eentje wint de lotto. 49 anderen moeten verder zoeken.

Energiearmoede is er ook. Jammer genoeg maakten nog meer gezinnen kennis met energiearmoede door de energiecrisis.

- "We slapen met het hele gezin in de living tijdens de winter."
- "Nee, ik zet de ramen niet open om te verluchten. Dan verlies ik te veel warmte."

Armoede is complex. Daarom rafelen we het uit elkaar. De meeste maatschappelijk kwetsbare huishoudens hebben te maken met de wooncrisis. Er zijn te weinig betaalbare en kwaliteitsvolle woningen,

De klimaatcrisis krijg je er gratis bij

Een elektrische auto voor iedereen? Bovenop de wooncrisis en energiearmoede komt er de klimaatcrisis. Omdat MIA bijvoorbeeld geen elektrische auto kunnen kopen, lijkt het wel alsof ze er niet veel mee te maken hebben. Maar het voelt niet lekker. Want mensen voelen dat ze (alweer) achterop geraken omdat ze nu eenmaal geen keuze hebben.

Gelukkig, er zijn oplossingen! Maar we moeten er als maatschappij wel voor kiezen! De vraag van de Expert van de Klimaatstem van MIA was duidelijk. "Overheid, neem ons mee richting die klimaattransitie. Help ons. Want zelf zal het ons niet lukken."

Een thuis als oplossing?

De grootst gemeenschappelijke deler tussen klimaatuitdagingen en armoede is 'wonen'. In klimaatplannen heet het 'woon-gebouwen'. In armoedetermen is het 'huisvesting'. En in mensentaal spreek je over 'je thuis'. Een energiezuinige woning bereid je voor op de gevolgen van de klimaattransitie en energiecrisis. De hamvraag is dan ook: hoe krijgen we iedereen — en dus ook maatschappelijk kwetsbare groepen — in energiezuinige woning?

Als we specifiek kijken naar MIA, dan vinden we hen op de sociale huurmarkt, onderste segment van de private huurmarkt en het onderste segment van de eigendomsmarkt. Hier moeten we in de eerste instantie aan de slag en beleid maken. En geloof ons, een initiatief dat werkt voor mensen in kwetsbaarheid, werkt voor de ganse maatschappij.

Oplossingen genoeg!

Met de experten van de Klimaatstem van MIA maakten we een mix van mogelijkheden die zich toespitsten op woonsituaties van kwetsbare huishoudens. Maar één maatregel zet ik graag in de verf. Want de overheid kan helpen met een oerdegelijke, klassieke maatregel: de sociale woning. Sociale huisvesting mist haar doel niet als armoedebestrijdingsmaatregel. Door de betaalbaarheid en de woonzekerheid kan het armoederisico dalen met 40 procent. Het is een graag geziene verlichting van de vele kopzorgen die mensen op de private huurmarkt voelen.

Het is daarnaast ook een maatregel tegen energiearmoede. Een kwaliteitsvolle, goed geïsoleerde woning zal minder energie verliezen en dus zullen de energiefacturen lager zijn.

En, als laatste, moeten we een energiezuinige sociale woning zien als de sociaalrechtvaardige klimaatregel met de grootste impact op de maatschappelijk kwetsbare gezinnen zelf.

Onze sociale huisvestingsmaatschappijen zijn uitermate capabel om in een groot aantal goed geïsoleerde nieuwbouwwoningen te voorzien en diepgaande energienovaties uit te voeren. Expertise die onderbenut wordt in functie van de klimaatdoelstellingen van 2050. We beseffen dat de problemen niet in één-twee-drie zullen opgelost zijn. Maar het zou net sociaal zijn hier keihard op in te zetten.

Sociale huisvesting als lotto ticket

Ronny, een deelnemer van de Klimaatstem van MIA, getuigde over zijn parcours op de private huurmarkt. Je kent het wel: hoge huurprijzen, slechte woningkwaliteit en hoge energiefacturen, met kopzorgen als gevolg.

Tot hij het verlossend telefoontje kreeg van de huisvestingsmaatschappij. Hij mocht verhuizen naar een nieuwbouwparkappartement. Ik hoor het hem zeggen: "Ik heb precies de lotto gewonnen."

En dat klopt ook. Want ondanks zijn laag inkomen kan hij menswaardig leven. De huur is aangepast aan zijn inkomen, de energiefacturen zijn betaalbaar omwille van de energiezuinige woning en het sociaal tarief. Omwille van zijn goede woonsituatie is Ronny vandaag beschermd tegen deze energiecrisis. Hij is geraakt waar we met z'n allen tegen 2050 — en liefst vroeger — moeten geraken.

Lieve lezer, mag ik je vanaf nu vragen om een energiezuinige sociale woning voortaan als een armoedebestrijdingsmaatregel én tegelijk als een sociaalrechtvaardige klimaatmaatregel te zien?

Lieve beleidsmaker, mag ik je vanaf nu vragen om een energiezuinige sociale woning mee op te nemen in de Vlaamse en lokale klimaatplannen als de meest effectieve sociaalrechtvaardige klimaatmaatregel?

Meer weten over het werk van SAAMO? www.saamo.be of de Klimaatstem van MIA

ABSTRACT: I'd like to report a murder. Where am I to go, if not to the police?

Omstreeks negen uur deze ochtend heb ik een lijk gevonden in de supermarkt om de hoek. Ik sloeg meteen alarm, niemand hoorde mijn noodkreet. Het doodvonnis van het dier werd een tijdje geleden aangekondigd in een reclamefolder met een kortingsbon. Daders worden niet opgespoord, dieren zijn geen waardige slachtoffers, er worden geen schuldigen aangeduid. Moorden worden gedoodigd vooreen hamburger. Een gewelddadige traditie, zet ze voort! De consument moest zelfs minder betalen.

door
Inès Collin

Lees het volledige artikel, 'I'd like to report a murder. Where am I to go, if not to the police?' geschreven door Inès Collin, op onze site: www.muce.be.

De Rol van Ecodesign in een Circulaire Economie

door Karine Van Doorselaer

Karine Van Doorselaer

Een Nieuwe Kijk op Duurzaamheid en Ontwerp

In de hedendaagse 'take-make-waste' economie draait het om de verkoop van goedkope producten met een kort leven, wat niet alleen leidt tot grondstoffenverspilling, maar ook tot milieuvervuiling. Inzicht in de eindigheid van grondstoffen, economische afhankelijkheid en de gevaren van klimaatverandering hebben geleid tot de Europese Green Deal (december 2019), met als speerpunt de overgang naar een circulaire economie. Dit nieuwe model streeft naar efficiënter gebruik van grondstoffen en beter ontworpen producten, zodat materialen langer en op hoogwaardige wijze in de kringloop kunnen blijven circuleren.

Het Circulaire Economie-model

De principes van de circulaire economie worden treffend weergegeven in het vlindermodel van de Ellen MacArthur Foundation. Dit model plaatst de levenscyclus van producten in het middelpunt, waarbij grondstoffen worden omgezet in materialen, materialen in producten, en producten uiteindelijk bij de consument belanden. Na gebruik mogen producten niet als afval worden beschouwd, maar moeten ze op verschillende niveaus worden teruggewonnen en hergebruikt, zoals geïllustreerd door de 'vleugels' van het vlindermodel; de biosfeer (groene vleugel) en de technosfeer (blauwe vleugel). Materialen zoals metalen, glas en kunststoffen behoren tot de technosfeer en worden na gebruik van het product gerecycleerd. Puur bio-based materialen kunnen worden

omgezet tot grondstoffen via biochemische processen zoals composteren. Voor het sluiten van de materiaalkringlopen is het essentieel dat er een georganiseerde inzameling, sortering en verwerking plaatsvindt.

De Hiërarchie van Kringloopsluiting

Het sluiten van de kringlopen volgt een specifieke hiërarchie, met als focus waardebehoud van de producten én minimaliseren van de milieu-impact. De beginstrategieën focussen op het voorkomen van onnodig materiaalgebruik, het verlengen van de levensduur van producten door middel van reparatie en onderhoud, en het stimuleren van deelgebruik. De volgende stap is het hergebruiken van productcomponenten, wat kan worden gezien als herfabricage. Ten slotte is de laatste stap recyclage.

Nieuwe Businessmodellen in de Circulaire Economie

De circulaire economie stimuleert de ontwikkeling van nieuwe businessmodellen, waaronder 'product as a service', waarbij consumenten betalen voor een dienst terwijl het product eigendom blijft van het bedrijf. Dit bevordert de verantwoordelijkheid van bedrijven voor de kwaliteit van hun producten en bespaart grondstoffen en energie, wat gunstig is voor zowel het milieu als het bedrijfsleven.

Ecodesign als Navigatie in de Circulaire Economie

Een cruciale sleutel tot succes in de overgang naar een duurzame en circulaire economie is ecodesign, waarbij 80% van de milieu-impact van producten al in de ontwerpfase wordt bepaald. Ecodesign begint met het doorlichten van het systeem om de meest duurzame oplossingen te genereren. Bijvoorbeeld, in plaats van wegwerpproducten te ontwerpen, wordt gekeken naar manieren om duurzame alternatieven te creëren, zoals een tapsysteem voor drankjes in plaats van verpakte dranken.

Levenscyclusdenken

Ecodesign omvat ook het denken in termen van de volledige levenscyclus van een product, waarbij rekening wordt gehouden met de milieu-impact in elke fase. Dit streven is gericht op het minimaliseren van energie- en materiaalinzet, schadelijke chemicaliën, afval en emissies. Ontwerpers passen verschillende ecodesign principes toe en sluiten compromissen tussen technische, economische en ergonomische eisen om duurzame keuzes te maken.

Samenwerking in de Circulaire Economie

In de overgang naar een circulaire economie is samenwerking tussen alle stakeholders in de waardeketen essentieel. De ontwerper speelt hierbij een belangrijke rol. Bij het beoordelen van de diverse ecodesign vuistregels zal de ontwerper contact opnemen met de diverse stakeholders, wat leidt tot kennisoverdracht en samenwerking tussen de stakeholders. Transitie naar een circulaire economie stimuleert ook nieuwe stakeholders in de waardeketen, zoals bedrijven die herbruikbare

verpakkingen verzamelen, reinigen en terugbrengen naar producenten. Dit creëert kansen voor de sociale economie en versterkt duurzame samenwerkingsverbanden.

Besluit

Ecodesign speelt een cruciale rol in de transitie naar een circulaire economie, waarin ketensamenwerking en nieuwe businessmodellen de norm worden. Het is aan ons allen, als beleidsmakers, bedrijven, investeerders en consumenten, om gezamenlijk te werken aan een gezonde, leefbare en sociaal rechtvaardige samenleving.

Meer info:

Boek 'Ecodesign. Ontwerpen voor een duurzame en circulaire economie.'

(www.lannoo.be/nl/ecodesign-ontwerpen-voor-een-duurzame-en-circulaire-economie) In september 2024 verschijnt een vernieuwde up to date!

Zakboekje 'Klimaatbewust consumeren. Maak zelf het verschil' (www.lannoo.be/nl/klimaatbewust-consumeren)

Dr. Ing. Karine Van Doorselaer, Hoofddocente Ecodesign en Materialenleer, Masteropleiding Productontwikkeling, Universiteit Antwerpen. Karine.vandoorselaer@uantwerpen.be

Gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen uit gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Met de steun van:

© 2023, Nina Maat, MUCE info@muce.be www.muce.be

Vormgeving: Chloé D'hauwe

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd